

Відгук отримано
11.12.2021р.
Голова спеціалізованої
ради ДФ 26.133.021
вченої (Л. Л. Хоружий)

Голові спеціалізованої вченої
ради
ДФ 26.133.021 у
Київському університеті
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук,
професору
завідувачу кафедри теорії
та історії педагогіки
Педагогічного інституту
Хоружій Людмилі Леонідівні

Відгук

офіційного опонента **Дічек Наталії Петрівни**, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, завідувача відділу історії та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України про дисертацію **Хомич Оксани Олександрівни «Тенденції підготовки вчителя початкової школи в Канаді (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 – Освіта/Педагогіка

1. Актуальність виконаного дослідження та його зв'язок із галузевими науковими програмами.

Глобалізаційні процеси, що зумовлюють швидкі й кардинальні зміни у житті сучасного людства, і водночас суттєво впливають на освітні процеси, спричиняючи невідворотності трансформації у теорії і практиці навчання і соціалізації молодих поколінь, відповідно, актуалізують модернізацію професійної підготовки вчителів. А отже посилюється значущість порівняльно-освітніх досліджень, які слугують важливим інструментом вироблення та досягнення національними освітніми системами різних країн міжнародних стандартів якості освіти, що забезпечує конкурентоспроможність окремого фахівця і певної країни у цілому.

Глобалізація актуалізує гуманітарне співробітництво між країнами з метою міжнародної інтеграції, синхронізації освітніх модернізаційних процесів, оновлення національних освітніх практик зі світовими та європейськими стандартами. У документах чинного законодавства України (Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), наголошено на доцільності освоєння новітніх здобутків теоретичної думки і практики зарубіжжя. У реалізованій з 2017 р. в Україні реформі «Нова українська школа» (НУШ) зазначено, що «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін», який володітиме усвідомленим прагненням особистого і професійного

зростання. Сукупно окреслені об'єктивні аспекти життя у глобалізованому соціумі спричинюють зростання актуальності компаративного вивчення зарубіжного досвіду, насамперед тих країн, що досягли високих освітніх стандартів і мають вагомі здобутки у цій сфері. До таких країн належить Канада, де, як переконливо довела у своїй дисертації Оксана Олександрівна Хомич, приділяють велику увагу розвитку освітньої галузі, зокрема підготовці вчителів початкової ланки освіти. Це перший аргумент на користь безперечної актуальності рецензованої дисертації.

Наступний аргумент. Канада стала першою країною у світі, яка прийняла офіційний закон про полікультурність (1998) з метою сприяння групам різних етносів у подоланні бар'єру на шляху інтеграції в канадське суспільство і збереження їхньої рідної мови і культури. За даними ЮНЕСКО цю країну визнано лідером та моделлю розвитку політики полікультурності, тому актуалізується звернення до її позитивного досвіду, зокрема у сфері підготовки вчителів початкової школи на засадах полікультурності.

Здійснювана в освітній галузі Канади політика мультикультуралізму продукує практичні варіанти вирішення питань освіти представників різних національностей в межах однієї країни, а тому може бути корисною й для імплементації в Україні, де мешкає понад 100 національностей.

Звернення Оксани Олександрівни до визначення тенденцій у процесі підготовки вчителів початкової школи в Канаді науково доцільне й тому, що сприяє пошуку підходів до вирішення такої нагальної проблеми, як подолання суперечностей між:

- потребою ринку праці в освітянах, здатних працювати в умовах глобалізованого ринку праці, мультикультурного середовища, і традиційним підходом до підготовки вчителів у системі педагогічної освіти України;

- суспільною потребою забезпечення якості та конкурентоздатності вищої педагогічної освіти України на основі науково обґрунтованої національної стратегії модернізації й інтернаціоналізації вищої освіти та неналежним вивченням й узагальненням зарубіжного досвіду підготовки вчителів початкової школи, школи, яка є *базисом* для формування маленької особистості, її розвитку й самореалізації, де закладаються ключові життєві компетентності людини.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується й її зв'язком з проблематикою наукових досліджень університетського рівня – вона є складником науково-дослідної теми Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія професійної підготовки педагога в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U002963).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові узагальнення, висновки, фахові рекомендації, представлені в дисертації О. О. Хомич, слід оцінити як теоретично і методологічно обґрунтовані й достовірні. Про це свідчить доцільно дібрана джерельна база, що становить

ключове, облігативне підґрунтя будь-якого дослідження з історії освіти чи порівняльної педагогіки. Авторка ґрунтовно описала (підрозділ 1.1. рукопису дисертації) підхід до добору, групування й аналізу виокремленого нею корпусу джерел, який переконує, що дотримано всіх необхідних операцій з джерелами (виважений добір, систематизація, аналітичне вивчення їх змісту, поєднане з герменевтичним підходом), тобто, що вона володіє процедурою вивчення джерельного матеріалу.

Список використаних дисертанткою джерел містить 349 одиниць, з яких 239 (тобто 72%) – оригінальні, різнотипні англомовні джерела (законодавчі, численні справочинні матеріали з фондів цифрового архіву Канади, фахові науково-дослідницькі студії, програмово-дидактичні праці, статистичні відомості), які вона відрефлексувала, по-перше, з метою синтезу, узагальнення і здобуття нового вірогідного знання про перебіг освітніх процесів у Канаді, державі з федеративним устроєм (що ускладнило дослідницьку роботу). По-друге, для встановлення й узагальнення особливостей цих процесів, у першу чергу – у галузі професійної підготовки учителів для початкової ланки освіти за доволі тривалий проміжок історичного часу – понад 50 років.

Використана О.О.Хомич сукупність методів дослідження зібраного матеріалу, описаних на с. 18 рукопису дисертації, теж засвідчує їх адекватність меті і завданням докторської студії.

Наголосимо й на наявній у дисертації відповідності об'єкта та предмета дисертації її меті й завданням, на логічній виваженості структури роботи.

Зауважу й таке: розв'язання досліджуваної наукової проблеми здійснювалося всебічно, з встановленням і аргументуванням геополітичних і внутрішніх соціально-політичних, культурно-освітніх та етнокультурних чинників розвитку Канади як держави.

Значна за обсягом, викладеним матеріалом дисертація містить і змістовні додатки, які є і своєрідним доказовим доповненням сформульованих авторкою положень, і практичним здобутком, що може слугувати у подальших наукових пошуках історикам і бути корисним посібним знаряддям у навчальному процесі.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

До наукової новизни одержаних О. О. Хомич результатів відносимо:

- розкриття засад освітньої політики урядів Канади щодо забезпечення якісної професійної підготовки вчителів початкової школи у хронологічних межах дослідження, що, своєю чергою, дає системне знання про практику, особливості прийняття і виконання політичних рішень, яке може бути творчо використане для вдосконалення нашої національної освітньої політики в умовах сучасного реформування української школи (маємо на увазі зокрема політику полікультурності та шляхи її успішної реалізації в умовах федеративного типу державності);
- висвітлення історії становлення системи підготовки вчителів для початкової школи, що вважаємо локальним, але новим і питомим внеском

у дослідження історії світового освітньо-педагогічного процесу, постійне вивчення якого вмотивовано запитами глобалізації;

- розлогу авторську характеристику змістового і процесуального складників професійної підготовки канадських вчителів початкової школи у хронотопічній тяглості, що надає новому, репрезентованому у дисертації, історико-освітньому знанню не лише пізнанневої, а й практичної значущості;
- визначення й обґрунтування на підставі аналітичного узагальнення дослідженого матеріалу власне тенденцій в розгортанні й поліпшенні професійної підготовки вчителів початкової школи в Канаді.

На моє переконання, ці міркування дають підстави вважати виконану Оксаною Олександрівною дисертаційну роботу не лише тематично актуальною, теоретично вагомою, оскільки здійснена нею на основі сучасних теоретико-методологічних підходів, зазначених у вступі до дисертації, рефлексія канадського досвіду підготовки вчителів початкової школи дала змогу аналітично описати й схарактеризувати набутий Канадою за понад 50 років досвід розбудови педагогічної освіти. Подана О. О. Хомич до захисту дисертація є вагомим здобутком у галузі історії світового освітнього процесу, бо розкриває українським освітянам його невідомі повчальні сторінки. Квінтесенцією цього дослідження канадського досвіду професійної педагогічної освіти вважаємо виокремлення й обґрунтування найвиразніших тенденцій у процесі трансформації підготовки вчителів початкової школи у цій країні, що дає знання для проектування освітніх стратегій у галузі підготовки вчителя для української початкової школи.

Дисертаційна робота О. О. Хомич містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані нею результати сукупно сприяють розв'язанню присутнього наукового завдання – розширення і збагачення наукових знань про розвиток зарубіжної освіти, орієнтації на сучасні здобутки країн – світових лідерів, до яких належить Канада.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Ознайомлення з рукописом дисертації та опублікованими працями О. О. Хомич дає змогу стверджувати, що основні результати дисертації належним чином відображені у публікаціях здобувачки, а саме у 12 публікаціях, із них: 5 статей – у виданнях, що належать до Переліку наукових фахових видань України, 2 статті – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 2 статті – апробаційного характеру, 3 публікації – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Особистий внесок здобувачки у 2-х статтях, написаних у співавторстві, пояснено й обґрунтовано.

5. Практичне значення одержаних результатів.

На мою думку, практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані авторкою висновки, рекомендації й узагальнення, масштабно презентовані фактографічні історико-освітні матеріали про стан і підготовку в Канаді вчителів для початкової школи, можуть бути використані з метою доповнення й оновлення лекційних курсів, освітньо-професійних програм зі спеціальності «Початкова освіта» першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти, в організації самостійної, проектної, дослідницької роботи студентів педагогічних ЗВО.

Матеріали дисертації, що знаходяться у вільному доступі, будуть корисні у створенні підручників і посібників, освітньо-наукових програм, нових освітніх дисциплін і модулів. Доказовим прикладом освітньо-практичного потенціалу дисертації є розроблена Оксаною Олександрівною експериментальна робоча програма навчальної дисципліни (за вибором студентів) «Тенденції підготовки вчителя початкової школи в Канаді (друга половина XX – початок XXI століття)», представлена у додатках до рукопису дисертації.

Практичне значення результатів дослідження підтверджено й впровадженням його матеріалів у навчальний процес кількох ЗВО України: Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт про впровадження від 25.06.2021 р. № 142), Волинського національного університету імені Лесі Українки (акт про впровадження від 06.07.2021 р. № 03-28/04/1914), Київського університету імені Бориса Грінченка (акт про впровадження від 02.09.2021 р. № 30-Н).

У цілому, матеріали дисертації О.О.Хомич будуть корисними також загалу дослідників у галузі освітніх наук, викладачів, аспірантів, студентів, які розробляють історико-освітні питання.

6. Зауваження та побажання дисертантці

Визнаючи високий науковий рівень рецензованої дисертації О. О. Хомич, обґрунтованість одержаних нею наукових результатів, вважаю за потрібне висловити певні зауваги до роботи і побажання авторці.

1. Варто було б посилити практичне наповнення дослідження, не зважаючи на те, що у цілому воно історико-педагогічного змісту, тобто теоретичне дослідження, тим більше, що такий матеріал у здобувачки є. Маю на увазі згадані в авторській експериментальній робочій програмі навчальної дисципліни (за вибором студентів) «Тенденції підготовки вчителя початкової школи в Канаді (друга половина XX – початок XXI століття)» навчальні технології Daily 5, Daily 3, Book Talk, Inquiry-Based Learning, що застосовуються в освітній практиці Канади. Їх стислий виклад доцільно було б вмістити не в додатках, а у відповідному підрозділі (наприклад, 3.2.), що увиразнило б практичне значення роботи.

2. Охарактеризування *тенденції дерегуляції*, виокремленої у II періоді розвитку підготовки вчителів початкової школи в Канаді, до певної міри не узгоджується з твердженням дисертантки про «зміщення акцентів управління педагогічною освітою від рівня провінцій до федерального з метою її піднесення до рівня провідних країн світу» (с.4. рукопису дисертації), що свідчить про центробіжні процеси в освітній політиці країни. Або слід було дати авторські пояснення цього.
3. Можна зробити закид, що у дисертації немає явного порівняльного аспекту, характерного для досліджень зарубіжного освітнього досвіду. Тобто немає підрозділу про стан підготовки вчителів початкової школи в Україні та порівняння українського досвіду з канадським з наступним формулюванням авторських рекомендацій щодо поліпшення української освітньої практики. Однак мусимо визнати, що вочевидь головна мета О.О.Хомич як дослідниці полягала у системному розкритті трансформаційних процесів у підготовці вчителів у Канаді, виокремленні чинників, які впливали на освітню політику і практику в умовах федерації, що становить виключно важливе *пізнання*све значення і дає нове знання. Тобто історико-педагогічне спрямування дослідження є домінуючим, але це право автора. Визнаємо також, що ні в меті, ні у завданнях дослідження немає згадки про порівняльно-педагогічні наміри дисертантки.
4. Щодо сформульованих О.О.Хомич рекомендацій (сс. 208-211) із впровадження продуктивного досвіду підготовки вчителя початкової школи Канади в умовах розбудови нової української школи, то вони доволі категоричні, що властиво молодим дослідникам, і декларативні. Водночас визнаємо, що не існує механізмів утілення в життя бодай найдоцільніших із них.
5. Не позбавлений текст дисертації й поняттєвих та стильових недоречностей (в описі структури роботи, у формулюванні назви підрозділу 1.2. йдеться про передумови досліджуваного процесу, а межі вказано, ідентичні хронологічним межах самого дослідження, «доведено положення наукової проблеми» (с.20), або «передумови феномена (с.208)), хоча у цілому виклад матеріалу засвідчує наявність в Оксани Олександрівни таланта оповідача, що не часто зустрічається у здобувачів.
6. Зважаючи на ґрунтовні матеріали дисертації, рекомендували б Оксані Олександрівні опублікувати не лише рукопис дисертації, а й зробити її переклад англійською мовою, аби самі канадійці могли дізнатися про те, що українська дослідниця спромоглася дослідити їх освітній досвід, а заодно й познайомилися з певним аспектом своєї освітньо-культурної історії в науковій інтерпретації дисертантки.

Наголосимо, що висловлені зауваження не зменшують наукову новизну, теоретичну та практичну значущість рецензованої дисертаційної роботи, а є порадами для обмірковування.

7. Загальна оцінка дисертації

Зміст рукопису дисертації переконує у тому, що авторка досягла визначеної у дослідженні мети і виконала зазначені у вступі завдання дослідження. У роботі зреалізовано насамперед пізнавальні цілі, що є першочерговими для будь-якої історико-педагогічної студії, розширено наукові уявлення, поглиблено знання про формування освітньої політики у зарубіжжі, впровадження новаторського освітнього досвіду, розроблення програмового забезпечення підготовки вчителів. Водночас розглядувана дисертація – яскравий приклад інтеграції історичного дослідження з суто педагогічним, що вимагало від дослідниці ґрунтовного фахового аналізу освітніх процесів – локальних і загальнодержавних.

Аналіз тексту рукопису дисертації свідчить про **дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності** у повному обсязі.

Дисертація Оксани Олександрівни Хомич є завершеною науковою працею, отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно спрямовані на оновлення теорії і практики підготовки вчителів початкової школи України.

Дисертаційна робота О.О. Хомич відповідає тимчасовому порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами), а її авторка **Оксана Олександрівна Хомич** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка, за спеціальністю – 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент
д. пед. н., професор,
завідувач відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Н. П. Дічек

Dichen H.H.

Ukrainian signature